

Světový knihovnický a informační kongres a 77. výroční konference IFLA

13. až 18. srpna 2011, San Juan, Puerto Rico

Zpráva ze zahraniční cesty

Motto kongresu: *Libraries beyond libraries: Integration, Innovation and Information for All*

V sobotu 13. srpna se konala jednání výkonných výborů sekcí, vlastní kongres byl zahájen v neděli v 10, 30 hod. Ještě předtím jsem se zúčastnila speciální sekce (Newcomers Session) určené pro ty, kteří se účastnili kongresu IFLA poprvé.

Program kongresu IFLA probíhá paralelně v mnoha jednacích sálech a někdy bylo velmi těžké si vybrat. Účastnila jsem se především prezentací, které se věnovaly problémům akademických a vědeckých knihoven, ale navštívila jsem také zasedání připravené výborem FAIFE (Free Access to Information and Freedom of Expression), zasedání Sekce referenčních a informačních služeb a Sekce dodávání dokumentů a sdílení zdrojů.

Sekce akademických a vědeckých knihoven připravila ve spolupráci se Sekcí management a marketing půldenní program s názvem *Vision 2020: innovative policies, services and tools*. Přednesené příspěvky se věnovaly transformačním změnám v knihovnách, které jsou nezbytným předpokladem pro naplnění nové vize, zahrnovaly příklady inovativních strategií a nových marketingových nástrojů. Z přednesených příspěvků mě zaujaly dva příspěvky.

První z nich s názvem *Understanding, Demonstrating and Communicating Value: The Leadership and Management Challenge* přednesla Lisa Hinchliffe, (President, 2010-2011, Association of College and Research Libraries and Coordinator for Information Literacy Services and Instruction, University Library University of Illinois at Urbana- Champaign, USA). Zdůraznila, že knihovny si léta užívaly svůj nezpochybnovaný status „srdce univerzity“. Ale ta doba skončila a univerzitní knihovníci nemohou už spoléhat na to, že vedení univerzity stále věří, že knihovna je důležitá a nezbytná. Přišel čas, kdy je třeba dokazovat svou cenu. Tyto důkazy musí být ovšem založeny na analýze vycházející z relevantních a nezpochybnitelných dat. Zde je třeba dát pozor na to, aby se nesmyslně byrokraticky neměřilo to, co je jednoduše změřitelné, ale pro hodnocení vlivu knihovny na vzdělávací a vědecké aktivity univerzity to nemá žádný význam. V další části upozornila na důležitost osobnosti vedoucího knihovníka ve smyslu „vůdcovství“. Pokud nemá „vizi“ či ji nedokáže efektivně sdělit svým spolupracovníkům a nastínit cesty k jejímu naplnění, může to být pro postavení knihovny kritické.

Druhý příspěvek s názvem *As for the future, your task is not to foresee it, but to enable it*, což je citace z Antoine de Saint Exupéryho, přednesl Derek Law, (University of Strathclyde, Glasgow, UK). Jednalo se o zamyšlení nad tím, jak se musí knihovníci a knihovny změnit, aby obstáli v digitálním světě, kde stále přibývá lidí, pro něž čtení a psaní způsobem obvyklým pro předchozí generace už není nezbytným předpokladem pro dosažení vzdělanosti, ale pouze volitelným životním stylem. Upozorňuje, že vzniká nová vrstva lidí, kterou nazývá a-literate, což není míněno tak, že by míra jejich vzdělanosti byla horší či lepší, jen je prostě jiná a získaná jinými cestami. A pro tyto lidi musí knihovníci zajistit služby a zdroje tak, aby odpovídali jejich potřebám. S trochou nadsázky lze získávání znalostí touto skupinou charakterizovat tím, že průměrný čas věnovaný četbě e-článku jsou tři minuty a znalostní databáze obsahují pojmy vysvětlené deseti slovy. Podívejte se na definici pojmu

knihovník ☺¹. Nepochopení tohoto faktu a trvání na tom, že přizpůsobit se musí uživatelé, může skutečně znamenat úpadek vlivu a možná i zánik knihoven. Profesor Law uvádí jako exemplární případ podcenění či včasné nerozpoznání možností internetu. Knihovníci věnovali neskutečně mnoho času a finančních prostředků digitalizaci papírových katalogů, budování online katalogů, webových stránek a portálů s představou, že, to je to právě, co uživatelé potřebují a co budou používat. Skutečnost je taková, že uživatelé odmítají všechny tyto knihovnické přístupy a preferují jednoduchost Googlu.

Dalším špatným příkladem se může stát zapojování knihovnických aktivit do nových možností komunikace, které poskytuje web 2.0. Pokud bude bezduché a bez empatie pro potřeby uživatelů, skončí to u neaktualizovaných knihovnických blogů či Facebooků a tweetů, které budou číst zase jen knihovníci, protože uživatelé už budou někde jinde. Změny jsou samozřejmě nutné i ve fyzickém prostoru knihovny. Například je otázkou, zda máme tolik času a energie věnovat uchovávání fondů, zvláště těch, které jsou dostupné na mnoha místech. Měli bychom také skončit s obsesí, že vše je třeba digitalizovat, a spíše se soustředit na to, abychom z nekontrolovaného množství digitálně vznikajících materiálů trvale uchovali a zpřístupnili ty kvalitní. Měli bychom posílit naši pozici v tom, že knihovna byla, je a zůstane věrohodným garantem kvality dokumentů. Pro budoucnost se tedy zdá, že jednou z klíčových rolí knihovny v oblasti fondů (obsahu) bude zajištění provozu univerzitního repozitáře se zajištěním všech nutných funkcí (přístupná metadata, dlouhodobá archivace, versování atd.).

Z programu s názvem *Inovative information services in the digital environment*, který připravila Sekce referenčních a informačních služeb, mě zaujaly také dva příspěvky. První z nich s názvem *Success or failure of digital library services – a decade of Danish experiences*, (autoři Jens Thorhauge a Erik Thorlund Jepsen, The Danish Agency for Libraries and Media Denmark, Dánsko) obsahoval zkušenost podobnou té, kterou prezentoval Derek Law. Pečlivě budované předmětové portály – jakási digitální podoba referenčních knihoven – se setkaly s velmi malým zájmem uživatelů. Představa knihovníků, že lidé budou používat internet jako knihovnu, se ukázala jako naprosto mylná. Druhým by příspěvek *Library spaces and reference services* Keitha Webstera (University of Queensland, Brisbane, Austrálie). Webster odkazuje na model nutných změn, který popsal David W. Lewis². Pro změny v oblasti služeb vychází z několika studií provedených na University of Queensland v letech 2008 a 2009. Jedním z důležitých závěrů je, že knihovna (jako prostor) sice zůstává důležitým prvkem ve studentském životě, ale studenti se v knihovně v podstatě obejdou bez knihovníků. Potřebují ovšem víc klidného studijního prostoru pro individuální studium, víc hromadných studoven pro společnou práci, víc počítačů. Klasické referenční služby budou tedy potřeba čím dál méně. O to více musí knihovníci upevnit své pozice v oblasti informačního vzdělávání v úzké spolupráci s fakultami a svou roli při získávání, zpřístupňování a dlouhodobém uchovávání výsledků vědecké i pedagogické práce pracovníků univerzity.

Program Sekce dodávání dokumentů a sdílení zdrojů nesl název: *E-knihy a meziknihovní výpůjční služba*. Zásadní příspěvek, vysvětlující, proč nelze v případě elektronických knih hovořit o výpůjčce, přednesl Harald Müller (Max-Planck-Institut, Německo). V případě nahrání souboru e-knihy do čtečky se jedná o kopii souboru, tato kopie se nevrací, logicky se tedy nemůže jednat o výpůjčku. Je třeba na to nahlížet jako na službu, která musí být upravena licenci. Řešení bude pro knihovny nepochybně představovat další finanční zátěž. Upozornil také na to, že v dokumentu, který připravují experti IFLA *Draft Treaty on*

¹ <http://www.tenwordwiki.com/librarian>

² <http://hdl.handle.net/1805/665>

*Copyright Exceptions and Limitations for Libraries and Archives*³ není tento problém popsán zcela jednoznačně.

Chérie Weible (University of Illinois at Urbana-Champaign, USA) ve svém příspěvku potvrdila, že situace v oblasti elektronických knih a jejich půjčování resp. šíření knihovnamí je mimořádně nepřehledná i z hlediska různých formátů e-knih.

Zúčastnila jsem se také půldenního jednání Sekce národních asociací. Druhý rok ve své funkci zde zhodnotila odstupující prezidentka Ellen Tise. Nastupující prezidentka Ingrid Parent představila své téma s názvem *Libraries: A Force for Change* pro nadcházející dvouleté období. Klíčovými aktivitami jsou: zvýšení vlivu knihoven ve všech oblastech života společnosti dokazováním jejich důležitosti, lobbying ve prospěch knihoven a jejich uživatelů, systematické budování digitálního portfolia a v rámci IFLA zvýraznění její mnohojazyčnosti. Podrobně jsou tyto body formulovány v programu klíčových aktivit na léta 2011 až 2012⁴. Zdůraznila, že národní asociace mají v prvních dvou oblastech nezastupitelnou roli, a to zejména v boji s vládou a organizacemi zastupujícími vlastníky autorských práv. Zmínila se také o programu pro mladé knihovníky, který bude představen v Helsinkách. Speciální zájmová skupina pro studenty a nedávno graduované knihovníky funguje při sekci management knihovnických asociací⁵. Bylo by více než žádoucí, aby se do těchto aktivit zapojili i mladí knihovníci z Česka.

Program podporující budování silných národních asociací představila Fiona Bradley. Veškeré informace k tomuto programu lze najít na stránkách IFLA⁶.

77. výroční konference IFLA měla obvyklé schéma. Potřebného kvóra delegátů bylo dosaženo, všechny dokumenty (Zprávy prezidentky a výkonné ředitelky a zpráva o hospodaření) byly schváleny. Byly formálně oznámeny výsledky korespondenční volby do funkce president-elect a do výkonného výboru pro roky 2011 až 2012. Jako president-elect byla zvolena Sinikka Sipilä (předsedkyně Finské knihovnické asociace). Novým předsedou Sekce řízení knihovnických asociací se stal předseda Rakouské knihovnické asociace a prezident EBLIDA Gerald Leitner. Jako místo konání 78. výroční konference a kongresu IFLA byly schváleny Helsinky. Pro rok 2013 je navržen Singapur. Závěr konference, kdy se loučila odcházející prezidentka Ellen Tise a někteří další členové výkonného výboru, byl velmi emotivní.

Mgr. Iva Prochásková

³ <http://www.ifla.org/en/topics/exceptions-limitations/tlib/text>

⁴ <http://www.ifla.org/en/strategic-plan/key-initiatives>

⁵ <http://www.ifla.org/en/about-new-professionals>

⁶ <http://www.ifla.org/en/bsla>